

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΥ

Ὁ μακαρίτης μοναχὸς Ἀρκάδιος ὁ Βατοπεδινός, ἀναγνοὺς ἐν τῷ ἰα' τόμῳ τῆς «Θεολογίας» μελέτην μου περὶ τῆς δημῶδους ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως τῶν Βυζαντινῶν, ἔγραψεν ἐν τῷ α' τεύχει τοῦ ἰγ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τούτου ὅτι κακίξει τὴν λέξιν «δημῶδης» ὡς «ἄστοχον καὶ ἀνευλαβῆ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ποιητὰς αὐτῆς», διότι «ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐδέχθη τὴν δημῶδη γλῶσσαν ἐν ταῖς εὐχαῖς τῶν λειτουργικῶν αὐτῆς βιβλίων, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ὑμνωδαῖς αὐτῆς». Ἐπειτα δέ, ἐξακολουθεῖ, «ἐὰν καθιερωθῆ ἡ λέξις δημῶδης ἐν τῇ ἐκκλ. ποιήσει, τίς διαβεβαίωσι ἡμᾶς ὅτι οἱ δημοτικισταὶ ἢ οἱ μαλλισσοὶ δὲν θὰ ζητήσωσι νὰ μετατραπῶσι τὰ ἐκκλ. βιβλία καὶ οἱ Ἅγιοι Γραφαὶ εἰς δημοτικὴν καὶ μαλλισσορικὴν γλῶσσαν, ἀπ' οὗ ἀπαξ ἡ Ἐκκλησία ἐδέχθη καὶ ἔχει τὴν δημῶδη ποίησιν; Διὰ τοῦτο λέγω καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ λέξις δημῶδης εἶναι ἀκατάλληλος, ἐκτὸς ἐὰν ἀπὸ σκοποῦ ἐτέθη».

Ὅτε ταῦτα ἀνεγίνωσκον, ἐσκέφθην πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν *Δεινὸν γε ἡ ἄγνοια καὶ πολλῶν κακῶν αἰτία τοῖς ἀνθρώποις γίνεταί*. Διότι, ἂν ὁ Ἀρκάδιος δὲν εἶχε παντελῆ ἄγνοιαν τῆς σημασίας τῆς κακισθείσης ὑπ' αὐτοῦ λέξεως, βεβαίως δὲν θὰ ἔγραφε τὰ ἀσύστατα ταῦτα. Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει ὅτι, ὅταν λέγωμεν δημῶδες ἢ δημοτικὸν ποίημα, ἐννοοῦμεν πᾶν ἄπλοῦν, βραχὺ καὶ ἀφελές ποίημα, τοῦ ὁποῖου ὁ ποιητὴς εἶναι ἄγνωστος. Οὕτω λ.χ. πάντες οἱ φιλόλογοι πιστεύουσιν ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὑπῆρχον πολλὰ δημῶδη ποιήματα καὶ ὅτι ὁ Ὀμηρος πολλὰ κομητικὰ ἰδίᾳ τῶν θεῶν ἐπίθετα καὶ φράσεις ὅλας καὶ ὅλα ἀκόμη τοιαῦτα ποιήματα παρέλαβεν ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδεὶς ποτε ἔψεξε τὸν θεῖον ποιητὴν ὅτι ἐδέχθη ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ τὴν δημῶδη, ἤτοι τὴν χυδαίαν, τὴν τοῦ ὄχλου καὶ τῆς ἀγορᾶς γλῶσσαν, ὡς ἐνόμιζεν ὁ Ἀρκάδιος. Ποιητὴς, οὕτινος τὰ ποιήματα ἤδοντο ἐν ταῖς αἰλαῖς τῶν ἀνάκτων καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πανηγύρεσι, βεβαίως δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτός, ἂν τοιαύτης γλώσσης δείγματα ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ὑπῆρχον. Οὐδεμίαν λοιπὸν ἔχει σχέσηιν πρὸς τὴν γλῶσσαν ὁ καθιερωμένος ὄρος «*δημῶδης ποίησις*», ἀλλ' ἄπλῶς σημαίνει πᾶν ποίημα ἄπλοῦν καὶ ἀφελές καὶ ἀτεχνότερον, οὕτινος ὁ ποιητὴς εἶναι ἄγνωστος. Τοιαῦτα δὲ ποιήματα ἄγνωστων ποιητῶν ψαλλόμενα ἐν ταῖς ἱεραῖς συναξέσι τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐκδοὺς ὁ λόγιος Κρυπτοφερρίτης μοναχὸς Νεῖλος ἐπέγραψε τὸ βιβλίον του Frammenti eucaristici antichissimi, saggio di poesia sacra popolare Bizantina» καὶ κρίνων καὶ ἐγὼ τοῦτο ἐπέγραψα τὴν μελέτην μου «*Ἡ δημῶδης ἐκκλησιαστικὴ ποίησις τῶν Βυζαντινῶν*». Ὅτι δὲ καὶ τὰ ποιήματα ταῦτα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν αὐτὴν καὶ πάντα

τῶν κατόπιν γνωστῶν ποιητῶν τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἔργα, ἥτις βάσιν ἔχει τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, πᾶς ὁ ἀναγινώσκων αὐτὰ τὸ βλέπει ἀμέσως. Ἀφ' οὗ δὲ οὐδεὶς ποτε ἐκάκισε τὴν γλῶσσαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς δημοτικὴν ἢ μαλλιαρικὴν, οὐδὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἔσμάτων τούτων δύναται τις σωφρονῶν νὰ κακίσῃ καὶ ἐπομένως καὶ ἡ φράσις «δημώδης ποίησις» δὲν εἶναι «ἀκατάλληλος καὶ ἄστοχος», ἀλλὰ λίαν κατ'ἄλληλος καὶ εὐστοχος, ἀρκεῖ νὰ μὴ παρερμηνευθῆ, ὡς παρερμηνεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχαδίου.

Ὅσα δὲ κατωτέρω γράφει περὶ τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. ποιήσεως λέγων ὅτι «ἐν αὐτῇ θὰ εὗρητε τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν, τὴν ζυθοποιίαν, τὸν τρίσημον καὶ τὸν τετράσημον, τὸν πεντάσημον καὶ τὸν ἐπτάσημον ὡς καὶ τὸν ἐξάσημον πόδα, τὰ συστήματα καὶ τὰς περικοπὰς, τὰ ἐξ ὁμοίων, τὰ ἀντιστροφικά, τὰ μονοστροφικά, τὰ στιχηρά, τὰ προφωδικά, τὰ μεσφωδικά, τὰ ἐμφωδικά, τὰ παλιμφωδικά, τὰ περιφωδικά, τὰ περιοδικά, τὰ κατὰ σχέσιν περιοδικά, τοὺς λογαοιδικούς, τὰ ἀπολελυμένα ἔμματα, τὰ ἀτμημα, τὰ ἄστροφα, τὰ ἄτακτα, τὰ κοινὰ κατὰ συστήματα, τὰ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ καὶ τόσα ἄλλα μέρη τῆς ποιήσεως», πάντα ταῦτα οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλ. ποιήσει, ἀλλ' ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ γράφοντος εὐρισκόμενα, ἠδύνατο νὰ πιστεύονται πρὸ 100 καὶ πλέον ἐτῶν. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1830, ὅτε ὁ περικλεῆς Κ. Οἰκονόμος πρῶτος ἐδίδαξεν ὅτι ἡ μετρικὴ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἔσμάτων βάσιν ἔχει «ὄχι πλέον τὸν χρόνον τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων, ἀλλὰ τὸν τόνον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν», οἱ μετ' ἐπιστήμης κολληροῦντες τὴν ἐκκλ. ποιήσιν εἰς τὴν ὁμοτονίαν καὶ ἰσοσυλλαβίαν τῶν ποιημάτων τούτων προσέχουσι καὶ ὄχι εἰς τὰ προφωδικὰ καὶ τὰ μεσφωδικὰ καὶ τὰ παλιμφωδικὰ καὶ τὰ ἄλλα παντάπασιν ἄγνωστα εἰς τοὺς ὑμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας.

Καταπληκτικὰ δὲ εἶναι καὶ ὅσα κατωτέρω ἐπιφέρει γράφων «Οἱ Εἰρημοὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλοῦντο Νόμοι, διότι συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ μελωδοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐσχημάτιζον εἰρημούς, οὓς καθυπέβαλλον εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐνεκρίνοντο ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐλέγοντο Νόμοι, συμφώνως τοῖς ὁποίοις ὑπεχρεοῦτο ἕκαστος μελωδὸς νὰ κατασκευάσῃ τὰ τροπάρια τοῦ Κανόνος καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν μελωδοὺς τῶν Κανόνων γινώσκωμεν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς μελωδοὺς τῶν εἰρημῶν, διότι οὗτοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἄτομα, ἀλλ' εἰς σωματεῖα». Ποῦ ἀνεκάλυψε τὰς συνόδους τῶν εἰρημογράφων ὁ Ἀρχάδιος, ἀγνωστὸν μὲν, γινώσκωμεν δ' ὅμως οὐχὶ ἐνὸς ἢ δύο, ἀλλὰ δεκάδων εἰρημογράφων τὰ ὀνόματα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὁ μακαρίτης Ἀρχάδιος ἀνέγνωσε μὲν πολλὰ, ἐν δὲ μόνον, τὸ χρησιμώτατον πάντων, δὲν ἀνέγνωσε, τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους

Ἔρδοι τις ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.